

دین و تکامل

نظریه تحول انواع با تأکید بر نظریه‌های جدید

قاسم اخوان نبوی

www.ketab.ir

دین و تکامل

نم به تحول انواع با تأکید بر نظریه‌های جدید

مجموعه آثار نبوی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول ۱۳۹۸

شمارگان: ۸۰ نسخه

قیمت: ۲۹۰۰۰ تومان

طراح جلد: سید ایمان نوح نجفی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه گستان کتاب

سرشناسه: اخوان نبوی، قاسم، ۱۳۴۶.

عنوان و نام پدیدآور: دین و تکامل: نظریه تحول نوع با تأکید بر نظریه‌های جدید / قاسم اخوان نبوی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۲۳۶ص.

شابک: ۰ - ۴۴۳ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: داروین، چارلز رابرت، ۱۸۰۹-۱۸۸۲م. نقد و تفسیر.

موضوع: Da. vin, Charles Robert— Criticism, interpretation, etc.

موضوع: تکامل — جنبه‌های مذهبی.

موضوع: Evolution—Religious aspects.

موضوع: تکامل — جنبه‌های مذهبی — اسلام.

موضوع: Evolution—Religious aspects -- Islam.

موضوع: حیات — فلسفه.

موضوع: life(Biology) — Philosophy.

موضوع: تکامل (زیست‌شناسی).

موضوع: Evolution (Biology).

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۱۳۴۹ / الف ۲۶۳ BL

رده‌بندی دیویی: ۲۳۱/۷۶۵۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۳۸۴۷۱

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۴۵ تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران: خیابان انقلاب، روبروی

درپ اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۲۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۵
فصل اول: مرور اجمالی بر مسئله یات.....	۲۹
مبحث اول: چیستی حیات.....	۳۴
گفتار اول: حیات از دیدگاه لم، فیه و بین.....	۳۵
گفتار دوم: منشأ حیات.....	۳۸
گفتار سوم: رویکردهای مختلف در مسئل.....	۴۱
۱. دیدگاه خلقت گرایی.....	۴۱
۲. دیدگاه تکامل گرایی.....	۴۴
۳. دیدگاه طراحی هوشمند.....	۴۶
۴. دیدگاه طبیعت گرایی.....	۴۹
۵. دیدگاه خداپاوری تکاملی.....	۵۱
گفتار چهارم: ریشه اختلاف میان تکامل گرایی و خلقت گرایی.....	۵۸
جمع بندی و نتیجه گیری.....	۶۲
فصل دوم: تبیین نظریه تکامل.....	۶۵
مبحث اول: مفهوم تکامل.....	۶۶
مبحث دوم: تاریخچه بحث از تکامل.....	۷۰
۱. از دوران باستان تا زمان داروین.....	۷۱
۲. از زمان داروین تا عصر حاضر.....	۷۹
مبحث سوم: اصول و مکانیسم تکامل.....	۸۶

۸۷.....	۱. تفکر جمعیتی.....
۹۱.....	۲. انتخاب طبیعی و سازگاری.....
۹۹.....	۳. بقای انساب و اصلح.....
۱۰۳.....	۴. تنازع بقا.....
۱۰۴.....	۵. گونه‌زایی.....
۱۰۶.....	مبحث چهارم: حرکت جوهری و تکامل.....
۱۰۹.....	مبحث پنجم: رویکردها و تقریرهای جدید تکامل (نئوداروینیسم).....
۱۱۰.....	۱. جهش ژنتیکی تصادفی.....
۱۱۲.....	۲. ژن، خودخواه و انتخاب طبیعی.....
۱۱۶.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۱۱۹.....	فصل سوم: بیان و پیش‌فرض‌های نظریه تکامل
۱۲۰.....	مبحث اول: سبب و بی‌سببی.....
۱۲۱.....	مبحث دوم: پیچیدگی.....
۱۲۵.....	مبحث سوم: تصادف، امکان.....
۱۲۶.....	مبحث چهارم: نواخته‌گرایی.....
۱۳۵.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۱۳۷.....	فصل چهارم: نقد نظریه تکامل داروین از جنبه علمی و فلسفی
۱۳۸.....	مبحث اول: نقد نظریه تکامل از جنبه علمی.....
۱۳۹.....	گفتار اول: ارائه شواهدی در ابطال نظریه تکامل.....
۱۴۴.....	گفتار دوم: پیچیدگی‌های غیر قابل تحویل.....
۱۴۷.....	گفتار سوم: نقد مبتنی بر پیچیدگی‌های معین و مشخص.....
۱۴۹.....	گفتار چهارم: منشأ شعور بشری و یاخته‌های زنده.....
	گفتار پنجم: ناسازگاری انتخاب طبیعی و تصادف با اصل غایت‌مندی.....
۱۵۲.....	اصل انسان‌محوری (آنتروپیک).....
۱۵۲.....	گفتار ششم: ناسازگاری انتخاب طبیعی با قانون دوم ترمودینامیک.....
۱۵۳.....	گفتار هفتم: ناسازگاری نظریه آشوب و پیچیدگی با اصل انتخاب طبیعی.....
۱۵۴.....	گفتار هشتم: ناسازگاری انتخاب طبیعی با تصادفی بودن تغییرات.....
۱۵۵.....	مبحث دوم: نقد نظریه تکامل از جنبه فلسفی.....
۱۵۵.....	گفتار اول: علمی نبودن نظریه تکامل.....

گفتار دوم: نقد بر اساس ملاک تغییر پارادایم‌ها	۱۵۶
گفتار سوم: خودمناقضی تکامل‌گرایی طبیعت‌گرا	۱۵۸
گفتار چهارم: مشکل تعیین انواع و گونه‌ها	۱۶۳
گفتار پنجم: نقد مبتنی بر تحویل‌گرایی	۱۶۴
گفتار ششم: نقد مبتنی بر طبیعت‌گرایی	۱۶۶
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۶۷
فصل نهم: نقد پیامدهای کلامی و الهیاتی نظریه تکامل	۱۶۹
مبحث اول: معارضه با وجود طراح و مبدأ آفرینش	۱۶۹
مبحث دوم: معارضه با منزلت و جایگاه انسان	۱۷۱
مبحث سوم: معارضه با متون دینی	۱۷۳
مبحث چهارم: معارضه با حلاوت‌داری و نیسم با ارزش‌های اخلاقی	۱۷۳
مبحث پنجم: موضع‌گیری متفکران مسلمان در مقابل نظریه تکامل	۱۷۴
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۲۰۰
فصل ششم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۲۰۳
الف) مناسبات میان نظریه تکامل و دین بر اساس مناسبات میان علم و دین	۲۰۳
ب) نسبت بین نظریه تکامل و آموزه‌های دینی بر اساس رویکردهای تبیین مسئله	
منشأ حیات	۲۰۷
ج) بررسی مسئله تکامل از جهت غایت‌مند بودن یا نرسد طبیعت	۲۱۲
کتاب‌نامه	۲۱۹
فهرست آیات	۲۲۵
نمایه اعلام	۲۲۷
نمایه موضوعی	۲۳۱

پیشگفتار

در پرتو پیروی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و مرفعی اسلام، به عنوان معارف نجات بخش، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات اسلام، از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت های مسلمان شد و از دیگر سو، باعث نمایان شدن سنت پاکی مسلک ها و مکاتب بشر ساخته و نظام های مبتنی بر آن ها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعه متقن و منسجم، نظریه پردازی و نوآوری در زمینه مبانی معارف دینی و نظام های اجتماعی مبتنی بر آن، ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعه فکری» به فرخور وضع کنونی و درخور این رستخیز رهایی بخش و نیز لزوم آسیب شناسی فرهنگی ملی دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه های موهوم و موهون از ساحات مدسسه آن بیانست از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل کرده و نسل جوان کشور و تأسیس نهاد علمی - پژوهشی مختص و کارآمدی را فرض می نمود. به اقتضای ضرورت های پیش گفته، حسب الامر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی، آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله العالی)، و با تلاش و تدبیر آیت الله علی اکبر رشاد، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان نهادی دانشگاهی - حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیر دولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین پژوهی»،

«نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی» و چند مؤسسه وابسته، برای تحقق اهداف مذکور در اساسنامه مصوب خود، فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی - که مشتمل بر هفت گروه علمی با عنوان‌های «معرفت شناسی»، «مطالعات و تفسیر موضوعی»، «مطالعات و تفسیر تربیتی»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان» و «منطق فهم دین» است - در جهت تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌کند:

۱. بازپژوهی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛
 ۲. تبیین سامان‌دهی مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
 ۳. تدوین منابع مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
 ۴. پاسخ به شبهات القایی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
 ۵. نقد مکاتب دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.
- گروه کلام - که از جمله گروه‌های پژوهشکده «حکمت و دین‌پژوهی» است - برای تحقق اهداف زیر در سال ۱۳۷۵ شکل گرفت:
۱. بازپژوهی کلام اسلامی و بررسی تحلیلی آثار و آرای متکلمان برجسته شیعه؛
 ۲. تبیین و تنسيق عقاید اسلامی به زبان زمان؛
 ۳. اهتمام به تعمیق و توسعه دین‌پژوهی و کلام اسلامی و سعی بر نظریه‌پردازی و نوآوری در حوزه فعالیت گروه با توجه به نظرها و نظریه‌های جدید؛
 ۴. پاسخ‌گویی به شبهات القایی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی و نقد دیدگاه‌های معارض؛
 ۵. مطالعه تطبیقی در عقاید اسلامی و در نسبت دین با دانش‌های دیگر.
- پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی توانسته است با بهره‌مندی از توانمندی علمی اعضای هیئت علمی، محققان و همکاری دیگر نهادهای علمی، مباحث فلسفه دین را توسعه و تعمیق دهد. در همین راستا، این نهاد موفق شد در سال ۱۳۹۱ مجوز رسمی قطب فلسفه دین را از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای توسعه، تعمیق، سامان‌دهی و مدیریت این حوزه اخذ کند.

قطب علمی مرکزی است که در آن دانشمندان و محققان برجسته یک رشته با همکاری و در قالب کارگروهی می‌کوشند با تولید دانش و نوآوری، پاسخ‌گوی نیازهای علمی، اجتماعی و فرهنگی این رشته باشند و در راستای کسب مرجعیت علمی گام بردارند. با توجه به بیانات مهم مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص تحقق مرجعیت علمی جمهوری اسلامی ایران در بهمان پنج‌سال آینده، قطب‌های علمی کشور کوشش مضاعفی برای دستیابی به جایگاه مرجعیت در کشور دارند.

اهداف عمده این قطب عبارت‌اند از:

۱. نقد فلسفه دین غربی؛
 ۲. تأسیس و توسعه فرهنگ دین اسلامی؛
 ۳. پاسخ به سؤالات و شبهات در زمینه مسائل فلسفه دین در عرصه جهانی و داخلی؛
 ۴. تغذیه و جهت‌دهی فعالیت‌های علمی و پژوهشی در حوزه فلسفه دین در دانشگاه در دو ساحت آموزش و پژوهش برای احراز مرجعیت؛
 ۵. پشتیبانی نظری از مبانی عقلی و برون‌دینی اسلام اسلامی و کاربردی کردن فلسفه دین اسلامی از این رهگذر؛
 ۶. کشف و تبیین و دفاع از مبانی علوم انسانی اسلامی بر مبنای رقیب؛
 ۷. ارتقای سطح کمی و کیفی آموزش فلسفه دین اسلامی در دانش‌کده‌های مربوط در سراسر کشور؛
 ۸. سوق دادن محققان برجسته فلسفه دین به مسئله‌یابی در زمینه‌های مرتبط با حوزه فلسفه دین و تبیین تأثیر آن بر زندگی فردی و جمعی و ارائه راه حل برای آن؛
 ۹. بسترسازی مناسب برای تربیت اندیشمندان متمحّض و تراز اول در حوزه موضوعات فلسفه دین اسلامی.
- دین و تکامل (نظریه تحول انواع با تأکید بر نظریه‌های جدید) نتیجه یکی از پژوهش‌های مشترک گروه کلام با قطب فلسفه دین است که محقق ارجمند،

جناب آقای قاسم اخوان نبوی، عضو هیئت علمی گروه کلام پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، آن را به سامان رسانده است.

گروه کلام پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی دارای حوزه‌های تخصصی مختلف، از جمله دین‌شناسی علمی است. در این حوزه تخصصی، با تکیه بر دستاوردهای علمی، آموزه‌های دینی بررسی می‌شود. از جمله نظریاتی که در علم مطرح است و اهمیت زیادی دارد نظریه تکامل است. در این اثر سعی شده است مناسبات این نظریه با آموزه‌های دینی نقد و بررسی شود. از زمان مطرح شدن نظریه تکامل داروین، دیدگاه‌های مخالف و موافقی در این زمینه وجود داشته است. از سویی، خلقت‌گرایان و متکلمان با توجه به اینکه این نظریه با آموزه‌های دینی در تضاد است، آن را نقد کرده‌اند و از سوی دیگر، طرفداران آن با توجه به اینکه انتخاب طبیعی مبتنی بر تضاد با اصل خلقت و هدف‌مندی جهان در تعارض است، نظریه تکامل را مورد نقد قرار داده‌اند. اما در این میان، طرفداران این نظریه بر اساس رویکرد طبیعت‌گرایی از این نظریه دفاع کرده و شواهدی را برای تأیید مدعیات خود آورده‌اند. گروه دیگری از متفکران - که تکامل‌گرایان خدا‌باور نامیده می‌شوند - فرایند تکامل را با فعل الهی سازگار دانسته‌اند. در این اثر ضمن طرح گزارشی از نظریه تکامل و مبانی و پیش‌فرض‌های آن، رویکردها و تقریرهای مخالف و موافق آن بررسی می‌شود و گزارشی از رویکردی متفکران مسلمان در برابر این نظریه ارائه می‌گردد.

برای تبیین مسئله، در فصل اول، به بیان مسئله، چستی حیات و شأن آن و دیدگاه‌های مختلف در این زمینه پرداخته می‌شود. در فصل دوم، نظریه تکامل و مؤلفه‌های آن بررسی می‌شود و به دیدگاه‌های جدید درباره این موضوع اشاره می‌گردد. در فصل سوم، نقد متفکران و دانشمندان به این نظریه آورده می‌شود و در فصل چهارم، پیامدهای الهیاتی و کلامی این نظریه ذکر می‌گردد و سپس موضع‌گیری اندیشمندان مسلمان در این باره آورده می‌شود. فصل آخر نیز به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری اختصاص دارد.

در ضمن، نویسنده این اثر تألیفاتی در حوزه فلسفه، کلام جدید و فلسفه دین دارد که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: فطرت و خرد، حکمت صدرانی و کلام شیعه، جامعه‌شناسی دین و مسئله آفرینش. مقالاتی نیز از ایشان در مجلات علمی - پژوهشی چاپ شده است.

در پایان از همه اعضای محترم شورای علمی گروه کلام، قطب علمی فلسفه دین، رازیابان محترم، جناب حجت‌الاسلام و المسلمین محمدحسن قدردان فراملکی و جناب آقای دکتر مجید مرادمند، مؤلف گرامی که با سعه صدر در طول و بالنگی اثر تلاش کردند و سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که به صورت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، قدردانی می‌کنیم و توفیقاً شان را از خدای سبحان خواستاریم. از استادان و صاحب‌نظران درخواست می‌شود با ارائه نظرات ارزنده خود، ضمن کمک به تکمیل این تحقیق ارزشمند، ما را در ارائه آثار بهتر دیگری فرمایند.

گروه کلام

پژوهشکده - حکمت و دین‌پژوهی

قطب علمی فلسفه دین